

Asia: VN/7020/2024

Lausuntopyyntö tekoäly- ja tekijänoikeuspienryhmien loppuraporteista

1. Täydentäviä huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin

Onko pienryhmä 1: Tekoäly luovassa työssä loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Ei täydennettävää. Suomen tieteellinen kirjastoseura (STKS) kannattaa erityisesti luvussa 2.3 esitettyjä toimenpiteitä.

Onko pienryhmä 2: Teknologia loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Ei täydennettävää. Kiitämme erityisesti havainnollistavaa kuvausta tekoälymallien tuottamisesta ja hyödyntämisestä.

Onko pienryhmä 3: Oikeudelliset kysymykset loppuraportin sisältöön täydennettävää oman toimialasi osalta?

Ei täydennettävää.

2.1 TOIMENPITEET

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä?

STKS kannattaa useampia toimenpiteitä, mutta ei erityisen sopimuslisenssisäännöksen kirjaamista tekijänoikeuslakiin. Suomen tulisi vaikuttaa EU-sääntelyn kehittämiseen sekä huomioida, millaiset standardit tekijänoikeuden alaisen materiaalin merkitsemiseen otetaan käyttöön (ns. opt-out/in -järjestely). Erillinen kansallinen sääntely heikentäisi suomalaisen tekoälyn kehityksen kilpailukykyä suhteessa muihin maihin sekä estäisi kansainvälistä yhteistyötä. Raportointijärjestelmien rakentaminen ilman kansainvälisen kehityksen huomioimista aiheuttaa kallista ja turhaa lisätyötä kaikille toimijoille. Useimmiten tekoälyjärjestelmien kouluttaminen ja kehittäminen tapahtuu tiedonlouhinnan avulla. DSM-direktiivin mukaisesti tieteellisessä tutkimuksessa tiedonlouhinnalla ei saa olla sopimuksellisia ja teknisiä rajoitteita. Näiden ehtojen mukaan on toimittava myös Suomessa, ja täytyy olla malttia odottaa yhteisten pelisääntöjen valmiiksi saamista.

Joidenkin toimenpiteiden kohdalla jää epäselväksi, keitä näillä toimenpiteillä veloitetaan. Esimerkiksi tekijänoikeusinfrastruktuurin kehittäminen on hyvin laaja kokonaisuus, ja

kulttuuriperintöorganisaatiot ovat vahvasti mukana sen kehittämisessä, eivät pelkästään oikeudenhaltijoita ja käyttöoikeuksia koskevan tiedon käyttäjinä.

2. Onko jokin toimenpide mielestäsi toista tärkeämpi?

Osa toimenpide-ehdotuksista on jo sisäänrakennettu tekoälyasetukseen. Sertifiointijärjestelmä ja raportointi tukevat läpinäkyvyyksvaatimuksia, mutta niiden toteuttaminen taannehtivasti ja tarkasti voi olla hankalaa. Kansainväliset käytänte- ja soveltamisohjeet ovat erittäin tärkeitä tieteelliselle tutkimukselle, jossa rajat ylittävä yhteistyö on enemmän sääntö kuin poikkeus.

3. Millä tavalla katsot, että toimenpiteet tulisi toteuttaa?

Kollektiivisten sopimusten osalta tulisi keskittyä kaupalliseen käyttöön. Tekijänoikeuslain nykyisen tutkimus- ja kulttuuriperintölaitoksia koskevan rajoitussäännöksen 13 b §:n 2 mom. soveltamisalaa ei tule kaventaa.

2.2 KOULUTUS- JA TIEDOTUS

1. Kannatatko esitettyjä toimenpiteitä koulutukseen ja tiedotukseen liittyen?

STKS kannattaa kaikkia tekoälylukutaidon edistämistä ja toteuttamista tukevat toimenpiteitä.

2. Onko jokin ehdotettu teema mielestäsi toista tärkeämpi?

Koulutuksen ja tiedotuksen teemat nivoutuvat toisiinsa, joten arvottaminen on haastavaa.

3. Millä tavalla katsot, että koulutus ja tiedotus tulisi toteuttaa?

On tuettava yhteistyötä ja tiedonjakamista eri toimijoiden kesken. Kannattaa tunnistaa keskeiset toimijat, joiden kautta koulutusta ja tiedotusta saadaan tehokkaasti jaettua.

Kaipaamme selkeyttä siihen, mikä taho koordinoi yleisiä periaatteita, ja mistä tulevat ylimmät tulkinnot. EU-tuomioistuin ei voi olla ratkaisu kaikkiin käytännön ongelmiin. Esimerkiksi DSM-direktiivin soveltamisen osalta on nähty tulkintaeroja tiedonlouhinnan ja tekoälyn käytön osalta.

2.3 SELVITYKSET

1. Kannatatko esitettyjä aiheita selvitettäväksi?

STKS kannattaa kaikkia aiheita, joilla selvennetään tekoälyn käytön mahdollisuuksia ja rajoitteita.

2. Onko jokin selvityksen aihe mielestäsi toista tärkeämpi?

Tekijänoikeudellisesti relevantit tapahtumat tekoälymallien kehittämisessä ja hyödyntämisessä.

3. Millä tavalla katsot, että selvitykset tulisi toteuttaa?

Laadukkaan tutkimusdatan kriteerit ja lisensointi ovat tiedeyhteisölle arkipäivää, kun käytännöt ovat kehittyneet avoimen tieteen ja tutkimuksen tavoitteiden edistämiseksi. Tiedeyhteisön ja tieteellisten kirjastojen osaamista voidaan hyödyntää tässä. Tekoälyn kehittämiselle asetettujen standardien ja lisensointiehtojen seuranta ja valvonta on kuitenkin aihepiiri, jossa tarvitaan laajaa kansainvälistä yhteistyötä.

3. Lopuksi

Muita huomioita pienryhmien laatimiin loppuraportteihin ja niissä esitettyihin suosituksiin?

Tekoäly haastaa avoimen tieteen ja tutkimuksen. Vaikka tutkimus on jätetty tekoälyasetuksen ulkopuolelle, tutkijat ja tieteelliset kirjastot eivät ole irrallisia toimijoita. Tieteelliset kirjastot toimivat tutkimuksen, opetuksen ja TKI:n kansainvälisessä toimintaympäristössä, jossa yhteistyötä rajoittavia kansallisia ratkaisuja ei pidä tehdä liian aikaisin. Ratkaisuilla on vaikutusta tutkijoiden ja tutkimuslaitosten kansainvälisiin toimintaedellytyksiin ja kilpailukykyyn.

Loppuraporteissa käsitellään pääosin tekijänoikeutta, mutta reaali maailmassa tekoälyasetuksen rinnalla on sovellettava paljon myös muuta lainsäädäntöä.

Lehto Anne
Suomen tieteellinen kirjastoseura